

5. Standardy procesów budżetu partycypacyjnego w Polsce. Warszawa: Fundacja PBIS “Stocznia”, 2015/ URL: <http://partycypacjaobywatelska.pl/standardybp/>

6. Котіна Г. М., Степура М. М., Батюта А. Ю. Альтернативні технології бюджетного забезпечення територіального розвитку: імплементація світового досвіду у вітчизняну практику. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_24_20

*Мельничук Ірина Олександрівна,
викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Національна академія статистики, обліку та аудиту*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ

Сучасні реалії надходження та використання бюджетних коштів демонструють складні умови та обставини формування бюджету, що загострює проблему ефективного забезпечення та функціонування місцевих бюджетів. Відсутність абсолютної фінансової автономії органів місцевого самоврядування та обмеженість фінансових ресурсів стали загальнодержавними проблемами. Такий стан справ зумовлює необхідність подальших ґрунтовних досліджень у контексті вивчення особливостей формування доходів місцевих бюджетів України як основи фінансової незалежності місцевого самоврядування.

Доходи місцевих бюджетів – це економічні відносини, які виникають у процесі формування фінансових ресурсів на регіональному рівні та призначені для реалізації функцій і завдань органів місцевого самоврядування. За рахунок доходів місцевих бюджетів фінансуються найбільш значні заходи держави в галузі освіти, охорони здоров'я, соціального захисту. Вони формуються з різних джерел, причому порядок їх формування залежно від джерела регулюється різними законодавчими актами, але суть формування цих різних джерел одна: податкові чи неподаткові надходження від підприємств усіх форм власності та від населення, які об'єднуються у фінансові ресурси та зосереджуються в місцевому бюджеті [1].

Важливість доходів місцевих бюджетів обумовлена особливою роллю, яку вони виконують у кожній унітарній країні, виступаючи фінансовою основою місцевого самоврядування. За рахунок коштів місцевих бюджетів фінансуються найбільш значні заходи держави в галузі освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, тобто здійснюються всі ті витрати, які зачіпають інтереси широких верств населення. Крім того, бюджети є одним із важелів, за допомогою яких проводиться перерозподіл валового внутрішнього продукту, насамперед серед окремих соціальних груп населення та територій. І тому від того, наскільки раціонально побудована система місцевих бюджетів, залежить ефективність функціонування усієї бюджетної системи, успішне здійснення фінансової політики держави. Нинішній стан економіки України

характеризується поступовим посиленням диференціації рівнів економічного і соціального розвитку регіонів та обсягів податкових і неподаткових доходів, які надходять до бюджетів [2, с. 102].

Упровадження реформи децентралізації, яка ґрунтується на базі Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженої указом Президента України, «Концепції реформи місцевого самоврядування» та Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», інших законодавчих актах, передбачає досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою за принципами субсидіарності та децентралізації за стабільних джерел доходів для їх реалізації, а також раціональне використання накопиченого потенціалу і, як наслідок, – досягнення фінансової спроможності регіонів [3].

Бюджетна децентралізація – це перенесення надходження доходів або здійснення витрат грошових коштів на нижчий рівень урядування при збереженні фінансової відповідальності [3].

В ідеалі 90–95% усіх місцевих проблем мають вирішуватися на рівні територіальної громади, однак наразі нічого не може бути реалізовано вчасно та якісно з однієї причини: більша частина ресурсів акумулюється в державному бюджеті. Самостійність бюджетів можлива лише за наявності достатніх власних доходних джерел. Як свідчить досвід економічно розвинених країн, частка власних доходів у бюджетах органів самоврядування повинна становити принаймні 40% [4, с. 160].

Ключову роль у формуванні доходів місцевих бюджетів відіграють податкові надходження. Це стабільне та надійне джерело забезпечення фінансової спроможності конкретної територіальної громади.

Процес формування податкових надходжень до бюджету має важливе значення для перерозподілу ВВП та функціонування держави як інституту і тому має бути належно організованим та детально регламентованим бюджетним, податковим, цивільно-процесуальним, кримінальним та іншими законодавствами. Нормами чинного Податкового кодексу України встановлено, що податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку. Чинні підходи до політики оподаткування не забезпечують адекватного здійснення фіскальної, регуляторної, розподільчої, стимулюючої та контрольної функцій податків. Бюджети регулярно відчують дефіцит коштів. Податкові надходження до скарбниць не є стабільними. У суспільстві спостерігається дуже великий рівень диференціації за доходами населення. Податки не стимулюють розвитку економіки, а радше заганяють її в тінь [5, с. 142].

Важливо зазначити, що доходи місцевих бюджетів є мотивуючим інструментом розвитку країни у цілому та фінансовою основою місцевого самоврядування. Тобто це не лише процес акумуляції фінансових ресурсів суспільства, які мобілізуються на відповідній території, а й важливий інструмент елімінування фінансово-економічних ризиків розвитку країни, що особливо актуально в умовах сучасної кризи [6].

У контексті вищезазначеного можна зробити висновок, що доходи місцевих бюджетів в контексті їх формування покликані забезпечити функціонування ефективної та дієвої системи бюджетних відносин на загальнодержавному рівні з метою забезпечення фінансової незалежності місцевого самоврядування. В сучасних умовах спостерігається стійка проблема концентрації бюджетних ресурсів на центральному рівні, що вимагає подальшого поглибленого вивчення теоретичних та проблемних аспектів формування дохідної частини з метою розв'язання існуючих проблем.

Список використаних джерел

1. Вігура О. Класифікація доходів місцевих бюджетів. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/04/229.pdf>
2. Неізнана О. В. Дослідження сучасного стану формування доходів місцевих бюджетів. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/153.pdf>
3. Міщенко Л. О. Формування і використання коштів місцевих бюджетів України в умовах бюджетної децентралізації: теорія і практика. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2018/67.pdf
4. Татарин Н. Б., Войтович В. В. Місцеві бюджети як фінансова база місцевого самоврядування // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Ужгород : Вид. дім «Гельветика», 2017. Вип. 11. С. 159–162.
5. Попова С. П., Блохіна І. Р. Роль податкових надходжень у формуванні доходів бюджетів // Наукові записки КНТУ: зб. наук. пр. 2016. Вип. 19. С. 140–148.
6. Бондарук Т. Г., Мельничук І. О. Роль міжбюджетних трансфертів у формуванні доходів місцевих бюджетів України // Статистика України. – 2015. № 4. С. 46–52.